

ПОНЯТТЯ ТА КОМПОНЕНТИ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ПЕРЕКЛАДАЧІВ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ІНФОРМАЦІЙНО-ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ УНІВЕРСИТЕТУ

Анотація

У статті проаналізовано підходи до визначення сутності поняття готовності у педагогічній літературі. Розкрито компоненти, критерії та показники готовності майбутніх учителів до педагогічної діяльності в інформаційно-освітньому середовищі університету.

Ключові слова: *готовність, професійна діяльність, інформаційно-освітнє середовище.*

У зв'язку з розвитком міжнародних відносин та інтеграцією України в європейське і світове політичне й економічне співтовариство роль перекладацької діяльності стає надзвичайно важливою. В умовах сьогодення підготовка перекладачів у вищих закладах освіти України динамічно розвивається. Збільшення обсягу і диверсифікація вимог до перекладу як професійної діяльності призвели до зміни ринку перекладацьких послуг. Змінюються традиційні уявлення про перекладацьку діяльність, ускладнюється професійна модель перекладача, що, у свою чергу, вимагає модернізації самого процесу підготовки майбутніх перекладачів.

Професійна діяльність перекладача не обмежується лише створенням тексту перекладу, який призначено для повноцінної заміни тексту оригіналу. Зміст тексту оригіналу також може бути анотовано або реферовано мовою перекладу. Згідно з Загальноєвропейськими рекомендаціями по завершенню четвертого курсу майбутній перекладач повинен досягти рівня С1, відповідно до якого студент має бути досвідченим користувачем, який може розуміти широкий спектр досить складних текстів і розпізнавати їхнє імпліцитне значення. Це передбачає письмову медіацію, яка спрямована на передачу основного змісту та переказ іншомовних текстів.

Необхідною умовою підвищення ефективності підготовки майбутніх перекладачів є формування готовності до професійної діяльності.

Теоретичні аспекти навчання перекладу та особливості професійної діяльності майбутніх перекладачів розглянуто у дослідженнях І. Алексєєвої, Л. Латишева, Г. Мірама, В. Карабана, С. Ковганюка, В. Комісарова, Л. Латишева, Р. Міньяр-Белоручева, Г. Чернова, А. Чужакіна, Л. Черноватого, А. Швейцера, А. Ширяєва та ін. У дослідженнях Н. Соболя, І. Халєєвої, А. Швейцера, О. Шупти, А. Янковеця та ін. запропоновані концепції, що розкривають основні напрями підвищення якості професійної підготовки майбутніх перекладачів.

Проблему формування професійної компетентності перекладача в рамках дисциплін із перекладу висвітлено в працях І. Алексєєвої, В. Комісарова, Л. Латишева, Я. Левковської, Р. Міньяр-Белоручева, З. Підручної, Є. Поршневої, М. Прозорової та ін. Ці дослідження сприяли накопиченню та систематизації наукової інформації з цієї проблеми, виявили провідну роль професійної компетентності в професійній діяльності перекладача. Вивчення зарубіжного досвіду підготовки майбутніх перекладачів знайшло відображення у дисертаційних дослідженнях та публікаціях О. Мартинюк, К. Скиби (США), О. Сергєєвої, Н. Шамне, Н. Левицької, Л. Ребриної (Федеративна Республіка Німеччина).

Метою статті є визначення компонентів, критеріїв та показників, які дозволяють більш чітко з'ясувати рівень готовності до професійної діяльності майбутніх перекладачів в процесі використання університетського інформаційного середовища.

Розглянемо тлумачення поняття готовності до певного виду діяльності і її компоненти. С. Д. Максименко і А. Н. Пелех трактують готовність до того чи іншого виду діяльності як «... цілеспрямоване вираження особистості, включаючи її переконання, погляди, відношення, мотиви, почуття, вольові та інтелектуальні якості, знання, навички, вміння» [1].

У теперішній час існують різні підходи до визначення поняття «готовність». Зокрема О. Отич зазначає, що готовність є результатом і показником якості підготовки і реалізується та перевіряється у діяльності.

Найчастіше термін «готовність» тлумачать як певну здатність до здійснення діяльності. Зокрема, у словнику із психології готовність визначається як «стан підготовленості, у якому організм налаштований на дію чи реакцію».

У контексті підготовки майбутніх вчителів С. У. Гончаренко дає таке формулювання поняття «професійна готовність студента» – це інтегративна особистісна якість і істотна передумова ефективності діяльності після закінчення ВНЗ. Науковець зазначає, що як професійно важлива якість особистості професійна готовність є складним психологічним утворенням і включає в себе мотиваційний, орієнтаційний, операційний, вольовий, оціночний компоненти [4].

Ю. В. Пелех у докторській дисертації готовність розглядає як інтегровану якість особистості, спрямовану на адекватну реакцію щодо можливості ситуативного вирішення універсальних (різнопланових) освітніх завдань із допомогою активізації і застосування набутої у навчально-виховному процесі системи компетенцій, що означені за таких умов диференційно-варіативними видозмінами [1].

Відповідно до мети нашого дослідження нами було розглянуто та проаналізовано дисертаційні дослідження вітчизняних науковців з питань інформаційного забезпечення підготовки майбутніх спеціалістів, фахівців з іноземної мови, використання інформаційно-комунікаційних технологій у професійній підготовці в цілому і розробки інформаційно-освітнього середовища для навчання, зокрема.

Більшість дослідників виділяють мотиваційний, ціннісно-мотиваційний, цільовий чи мотиваційно-цільовий компоненти. Однак Л. Петухова робить акцент на «потребах, інтересах і волі (бажання, прагнення)» суб'єкта до використання інформаційних засобів; М. Головань – на «цільових установках», до складу яких він включає «потреби, прагнення, інтерес та мотив». Ф. Халілова розглядає мотиваційний компонент як шлях до «формування мотиваційно-ціннісних орієнтирів»; О. Дрогайцев виділяє «наявність інтересу ... та ціннісних мотивацій». Д. Алімасова окрім «наявності пізнавального інтересу» наголошує на «готовності до подолання труднощів ... в процесі використання новітніх інформаційних технологій», Т. Коваль акцентує на «мотиваційних чинниках неперервного учіння з інформаційних технологій», натомість О. Мацюк чітко визначає основу мотивації – «забезпечення високої конкурентоспроможності на ринку праці», що досягається через потреби, інтереси, бажання ... та прагнення» [2].

Наступними важливими елементами готовності до професійної діяльності є діяльнісний, операційно-діяльнісний, процесуально-діяльнісний чи професійно-діяльнісний компонент. Варто зазначити, що, незважаючи на плюралізм назв даного компонента, більшість дослідників (М. Головань, Д. Алімасова, Ф. Алілова, О. Мацюк, Т. Коваль, Н. Баловсяк) трак-

тують його як знання існуючих інформаційних технологій, методів, прийомів і вміння ефективно використовувати у професійній діяльності.

Рефлексивний чи ціннісно-рефлексивний компонент зустрічається у працях таких вчених, як: Л. Петухова, Ф. Халілова, М. Головань, Д. Алімасова, О. Дрогайцев, які розглядають його у двох аспектах – перший (з яким погоджуються всі згадані дослідники) – це здатність до самоспостереження, самооцінювання своєї діяльності, корекція власної поведінки, самовдосконалення та розвиток; другий (на необхідності виділення якого наголошує М. Головань) – як сукупність особисто значущих і цінних прагнень, ідеалів, переконань, поглядів, ставлень до продукту і предмета діяльності у сфері інформаційних процесів і відношень [3].

Невід’ємним елементом інформаційної готовності є когнітивний компонент, який, як зазначає О. Мацюк, «спрямовує фахівця на оволодіння системою необхідних для здійснення трудової діяльності теоретичних і практичних знань з перекладу та інформаційно-комунікаційних технологій, а також формування у нього професійно значущих понять, уявлень, якостей».

Т. Коваль додає, що даний компонент «забезпечує реалізацію процесів уявлення, сприймання, осмислення, розуміння, запам’ятовування, аналізу, систематизації і узагальнення знань з інформаційних технологій та їх закріплення на практиці, формування, удосконалення і поглиблення професійно спрямованих умінь і навичок щодо професійної інформаційної діяльності».

Л. Петухова та В. Осадчий виділяють змістовий компонент як «наявність знань і вмінь у галузі інтернет-технологій, які розглядаються через призму сприйняття, пам’яті, мислення, світосприймання оточуючого, вміння користуватись інформаційними джерелами ...». Однак, базуючись на даному визначенні змістового компонента, можна зробити висновок про його синонімічність з розглянутим вище когнітивним компонентом [3].

Серед інших компонентів готовності до роботи в інформаційно-освітньому-середовищі, дослідники виділяють організаційно-методичний (Т. Коваль), емоційно-вольовий (Ф. Халілова, М. Головань), результативний (В. Осадчий), комунікаційний (О. Дрогайцев, В. Жукова), інформаційний (Н. Баловсяк), технічний (В. Жукова) і технологічний (Н. Баловсяк, В. Жукова). Ми не розглядатимемо окремо зазначені компоненти, оскільки вважаємо, що вони є частковими елементами прояву детально розглянутих мотиваційного, діяльнісного, рефлексивного та когнітивного компонентів. Так, наприклад, виділені О. Дрогайцевим, В. Жуковою, Н. Баловсяком комунікаційний, інформаційний, технічний і технологічний елементи за своєю суттю розглядають різні аспекти прояву діяльнісного компонента; результативний елемент (В. Осадчий) може бути розглянутий у контексті рефлексивного компонента; емоційно-вольовий (Ф. Халілова, М. Головань) та організаційно-методичний (Т. Коваль) є виявом, відповідно, мотиваційного та когнітивного компонентів.

Отже, проаналізувавши погляди науковців, ми дійшли висновку, що базові компоненти готовності до професійної діяльності в процесі навчання в інформаційно-освітньому середовищі університету повинні давати чіткі відповіді на такі питання:

- навіщо майбутньому фахівцеві володіння сучасною інформаційною технікою та технологіями (мотиваційний компонент);
- чому знання та вміння використовувати певну сучасну інформаційну техніку та технологію є важливим для майбутнього перекладача (когнітивний компонент);
- яким чином необхідно використовувати новітню інформаційну техніку та технологію у професійній роботі перекладача (діяльнісний компонент);

– як проводити моніторинг та оцінювати набутий рівень умінь і навичок використання інформаційної техніки та технології, визначати на основі отриманих даних наступні кроки щодо саморозвитку (особистісний компонент) [3].

Аналіз й узагальнення науково-педагогічних праць, що були вже згадані, дозволили нам визначити структурні компоненти професійної підготовки майбутніх перекладачів в інформаційно-освітньому середовищі. Такими компонентами є: когнітивний, що включає досвід розв'язання перекладацьких завдань; та опанування інформаційно-комунікаційними технологіями загального призначення; діяльнісний, до якого відносяться уміння і навички вирішувати професійні завдання, використовуючи іншомовні знання, навички використання інформаційно-комунікаційних технологій; мотиваційний, що передбачає наявність умінь і навичок вирішувати професійні завдання, використовуючи іншомовні знання, навички використання інформаційно-комунікаційних технологій; прагнення до самовдосконалення; мотивації до іншомовної діяльності та використання інформаційно-комунікаційних технологій у будь-якій діяльності; особистісний компонент, який включає здатність до саморозвитку і самоосвіти, креативність, здатність осмислювати власну діяльність та її результати, перекладацьку свідомість [5].

Визначивши компоненти готовності до роботи в інформаційно-освітньому середовищі майбутніх перекладачів, розглянемо критерії та показники їх оцінки.

Як зазначає А. Богуславець, у найбільш загальному розумінні критерій – це важлива і визначальна ознака, яка характеризує різні якісні аспекти явища та його сутність. Показник – це кількісна характеристика цих явищ, що дозволяє зробити висновок про його стан у динаміці. Визначені критерії повинні відповідати чітким вимогам щодо їх формулювання:

- чіткий зв'язок зі змістом досліджуваного об'єкта;
- об'єктивність визначених критеріїв, їх стійкість та постійність, що не залежить від волі та свідомості суб'єкта;
- відображення суттєвих ознак об'єкта дослідження, поєднання яких дозволяє розкрити його зміст.

Також ми погоджуємося з польським дослідником С. Новаком, що показник – це певна риса, подія або явище, на основі якого ми робимо висновок щодо того, що нас цікавить, в якому ми впевнені або впевнені більше, ніж зазвичай. Кожний критерій виражає вищий рівень розвитку явища та є ідеальним взірцем для порівняння з реальними явищами, за його допомогою можна встановити міру відповідності наявного рівня сформованості підготовки.

Отже, когнітивний критерій дозволяє оцінити сформованість іншомовних, інформаційних знань. Діяльнісний критерій дає можливість визначити вміння використовувати іншомовні, інформаційні знання для розв'язання професійних завдань. За допомогою мотиваційного критерію можна оцінити сформованість мотивів навчання та професійної перекладацької діяльності. Особистісний критерій дає можливість визначити важливі для майбутнього перекладача індивідуально-психологічні якості та здібності [3; 5].

Для кожного критерію ми визначили показники, що характеризують його сформованість. Показником когнітивного критерію професійної підготовки в ІО-середовищі є сформованість системи іншомовних, інформаційних знань, діяльнісний критерій характеризує сформованість умінь вирішувати професійні завдання, використовуючи отримані знання з перекладу, готовність до професійної діяльності з використанням ІКТ. Показниками мотиваційного критерію є ставлення до професійно-практичних дисциплін та мотиви їх вивчення, мотивація до навчання і професійної перекладацької діяльності з використанням ІКТ. Для особистісного критерію ми виокремили такі показники: здатність до саморозвитку і самоосвіти, креативність, рефлексія, іншомовна свідомість [3; 4].

Отже, результатом підготовки в інформаційно-освітньому середовищі університету майбутніх перекладачів до професійної діяльності є готовність до цього виду діяльності. Готовність майбутніх перекладачів до професійної діяльності як особистісна характеристика включає систему знань, умінь і навичок, сформованість мотивів, сукупність емоційно-вольових якостей особистості, спрямованих на успішну організацію екологічної діяльності зі школярами. Її склад представлений мотиваційним, діяльнісним, когнітивним і особистісним компонентами. Всі вони взаємопов'язані і взаємообумовлені, тому готовність майбутніх перекладачів до професійної діяльності в процесі навчання в інформаційно-освітньому середовищі університету є цілісним утворенням.

Перспективи подальших досліджень ми вбачаємо у визначенні рівнів сформованості компонентів готовності до професійної діяльності майбутніх перекладачів, а також у переліку ключових компетентностей, що повинні бути сформовані в процесі навчання в інформаційно-освітньому середовищі.

Список використаної літератури

1. Гаркуша С. В. Поняття та компоненти професійної готовності майбутніх учителів до педагогічної діяльності / С. В. Гаркуша. – Режим доступу: http://visnyk.chnpu.edu.ua/?wpfb_dl=1319.
2. Долинський Є. В. Посилення мотивації майбутніх перекладачів до професійного зростання засобами інформаційних технологій / Є. В. Долинський // Збірник наукових праць Хмельницького інституту соціальних технологій Університету «Україна». – Хмельницький : ХІСТ, 2012. – № 6. – С. 55–59.
3. Долинський Є. В. Структурний аналіз сформованості професійно-практичної підготовки майбутніх перекладачів в інформаційно-комп'ютерному середовищі / Є. В. Долинський // Педагогічний дискурс : зб. наук. праць / гол. ред. І. М. Шоробура. – Хмельницький : ХГПА, 2015. – Вип. 19. – С. 64–69.
4. Садова Т.А. Професійна компетентність та готовність до педагогічної діяльності: сутність і взаємозв'язок / Т. А. Садова. – Режим доступу: <http://vuzlib.com/content/view/331/84/>.
5. Шиба А. В. Формування професійної компетентності майбутніх перекладачів засобами інтерактивних технологій : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 / А. В. Шиба ; ТНПУ ім. В. Гнатюка. – Тернопіль, 2013. – 19 с.

DOLYNSKYI Ye. V.

Institute of higher education of the
National academy of educational sciences of Ukraine

THE NOTION AND COMPONENTS OF FUTURE INTERPRETERS CAPACITY FOR PROFESSIONAL ACTIVITY IN THE VIRTUAL EDUCATION

Summary

This article deals with the approaches to defining the concept essence of readiness in pedagogical literature. It discusses the components, criteria and indicators of future translators readiness for pedagogical activity in the University information educational environment.

Key words: *readiness, professional activity, educational-information environment.*